

“XX ASR O‘ZBEK ADABIYOTI TARIXI” KITOBINING ILMIY VA ADABIY
AHAMIYATI

Hamidova Nargizabonu Ulug‘bek qizi

Buxoro davlat pedagogika institute,
O‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishi talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14420798>

Annotatsiya. Mazkur maqolada N.Karimov, S.Mamajonov, B.Nazarov, U.Normatov, O.Sharafiddinovning “XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi” kitobining mazmuni, uslubiy xususiyatlari va o‘zbek adabiyoti tarixini o‘rganishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Kitob XX asrda adabiy jarayonlarning rivoji, ijtimoiy-siyosiy holatlar ta’siri va ijodkorlar faoliyatini davrlashtirish orqali yoritadi. Tadqiqot davomida kitobdan olingan misollar asosida XX asr o‘zbek adabiyotining tahliliy manzarasi bayon etiladi.

Kalit so‘zlar: XX asr o‘zbek adabiyoti, tarix, davrlashtirish, jadid adabiyoti, ijtimoiy realizm, mustaqillik, badiiy ijod.

Kirish

XX asr o‘zbek adabiyoti — o‘ziga xos tarixiy va ijtimoiy jarayonlar ta’sirida shakllangan murakkab adabiy davrdir. Ushbu davrda jadid adabiyoti, ijtimoiy realizm, milliy uyg‘onish va mustaqillik ruhida ijod qilgan yozuvchilar va shoirlar adabiy rivojlanishga katta hissa qo‘shgan.

Karimov N., Mamajonov S., Nazarov B., Normatov U., Sharafiddinov O. tomonidan yozilgan “XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi” kitobi bu davrni ilmiy asosda o‘rganishda muhim manba hisoblanadi. Kitob o‘zbek adabiyotining har bir davri, undagi ijodiy jarayonlar va yetakchi adiblarning faoliyatini batafsil yoritadi. Ushbu maqolada kitobning mazmuni va o‘ziga xos xususiyatlari tahlil qilinadi.

Asosiy qism

1. Kitobning mazmuni va tarkibi.

“XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi” kitobi XX asrning to‘rt asosiy bosqichini o‘z ichiga oladi:

1. 1905-1917-yillar: Jadid adabiyotining yuksalishi, yangi janrlarning paydo bo‘lishi va milliy uyg‘onish.
2. 1920-yillar: Ijtimoiy realizmning shakllanishi.
3. 1930-1950-yillar: Ikkinchi jahon urushi davridagi adabiyot, lirik va epik janrlarning rivoji, milliy madaniyatning jonlanishi.

4. 1960-1990-yillar: Ijtimoiy-siyosiy, ma'naviy va adabiy hayot manzarasi. Mustaqillik arafasidagi adabiy jarayonlar va falsafiy she'riyat.

Har bir bosqichning o'ziga xos ijtimoiy-siyosiy sharoitlari va adabiy jihatlari mualliflar tomonidan ilmiy asosda tahlil qilingan.

2. Ilmiy yondashuvning o'ziga xosligi.

Kitobda har bir davrga xos adabiy o'zgarishlar va ijodiy faoliyat davrlashtirilgan holda yoritilgan:

Jadid adabiyoti: Jadidlarning milliy uyg'onishga qo'shgan hissasi yoritiladi. Masalan, Fitratning "Chin sevish" asari va Cholponning she'riyati o'zbek xalqining milliy o'zlikni anglashida katta ahamiyatga ega ekani ta'kidlangan.

Urush davri adabiyoti: G'afur G'ulomning "Sen yetim emassan" kabi asarlarida xalqni ruhlantirishga qaratilgan badiiy uslub tahlil qilingan.

Mustaqillik arafasidagi adabiyot: Bu davrga kelib ma'naviy-adabiy hayotni sog'lomlashtirish yuzasida muhim tadbirlar amalga oshirildi. Abdulla Qodiriy, Usmon Nosir, So'fizoda, Cho'lpon, Fitrat singari shaxsga sig'inish, qirg'in qurboni bo'lgan iste'dodlarga qo'yilgan asossiz ayblar olib tashlandi. M.Shayxzoda, Shuxrat, M.Ismoil, Shukrullo, Said Ahmad kabi adiblar oqlanib, ijodga qaytdilar.

3. Misollar orqali tahlil

Kitobning mazmunini chuqurroq yoritish maqsadida bir nechta asarlardan misollar keltiramiz:

Cho'lponning "Kecha va kunduz" romani: Kitobda bu asar jadid adabiyotining o'ziga xos namunalari sifatida tahlil qilingan. Roman o'zbek xalqining ijtimoiy uyg'onishidagi tarixiy davrni aks ettiradi.

Oybekning "Qutlug' qon" romani: Oybekning ushbu romani ijtimoiy realizm ruhida yozilgan bo'lib, unda o'zbek jamiyatining o'tish davri tahlil qilinadi.

Erkin Vohidovning she'rlari: Milliy qadriyatlarni yuksaltirgan va mustaqillik g'oyalarini ilgari surgan she'rlar kitobda keng tahlil qilingan.

Xulosa

"XX asr o'zbek adabiyoti tarixi" kitobi XX asr o'zbek adabiyotini har tomonlama tahlil qilgan ilmiy manbadir. Unda adabiy jarayonlarning ijtimoiy-siyosiy voqealar bilan bog'liqligi, adiblarning ijodiy faoliyati va badiiy uslubi batafsil yoritilgan. Ushbu kitob o'zbek adabiyoti tarixini chuqur o'rganish va zamonaviy tadqiqotlarni amalga oshirish uchun muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Baxshulloyevna, S. M. (2022). «ALPOMISH» DOSTONI-VATANPARVARLIK FAZILATLARIDAN SABOQ BERUVCHI MA'NAVIY DURDONA. *Scientific Impulse*, 1(4), 1426-1430.
2. Шарипова, М. Б., & Саъдуллаева, М. Б. К. (2020). РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ. *Проблемы педагогики*, (6 (51)), 58-60.
3. Sharipova, M. (2020). O'quvchi yoshlar tarbiyasida o'lmas an'ana va marosimlarning ahamiyati. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 1(1).
4. Sharipova, M. B. (2023). A Comparison of The Imagery of Ceremonies and Customs In Versions of the Epic “Alpomish”. *Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture*, 4(9), 125-127.
5. Шарипова, М. Б. НАЦИОНАЛЬНЫЕ ТРАДИЦИИ НА ПРИМЕРЕ ЭПОСА «АЛПОМИШ». *ББК 74.48 P 76*, 253.
6. Baxshilloyevna, S. M., & Mirzoyevna, I. M. (2023). MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA ETNIK MADANIY TA'LIM VA UNING TARIXIY ILDIZLARI. *PEDAGOGS jurnali*, 1(1), 163-163.
7. Sharipova, M. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING NUTQ O'STIRISHNING ILMIY-NAZARIY AHAMIYATI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 35(35).
8. Шарипова, М. (2023). МАКТАБГАЧА ЁОШДАГИ БОЛАЛАРДА ИФОДАЛИ НУТКНИНГ ИЖТИМОЙ-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ФУНКЦИЯЛАРИ. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)*, 32 (32).
9. Sharipova, M. (2023). “ALPOMISH” DOSTONIDA NIKOH TO'YI URF-ODATLARI TASVIRI VA TALQINI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 30(30).
10. Sharipova, M. (2023). AYOLLARNING OILA VA JAMIYATDAGI MAVQEYINI YUKSALTIRISH HAMDA MA'NAVIY-RUHIY DUNIYOSINI BOYITISHDA QAHRAMONLIK EPOSINING O'RNI. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 30(30).
11. Baxshilloyevna, S. M. (2022). BOLALAR NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA TARBIYACHI NUTQI NAMUNA-O'RNAK VOSITASI SIFATIDA. *Scientific Impulse*, 1(4), 1288-1292.

12. Sharipova, M. B., & Muslimova, L. M. Q. (2021). XALQ DOSTONLARINI O'RGATISHNING AMALIY AHAMIYATI HAMDA DOLZARBLIGI ("ALPOMISH" DOSTONI MISOLIDA). *Scientific progress*, 2(7), 1130-1134.
13. Sharipova, M. B., & Ravshanova, G. F. Q. (2021). QAHRAMONLIK DOSTONLARINING O'ZIGA XOSLIGI: MILLIY RUH VA AN'ANALAR. *Scientific progress*, 2(7), 1139-1144.
14. Sharipova, M. B., & Shokirova, N. Z. Q. (2021). «ALPOMISH» DOSTONI–BADIY BARKAMOL ASAR. *Scientific progress*, 2(7), 1145-1148.
15. Sharipova, M. B., & Nozirova, M. J. Q. (2021). O'ZBEK XALQ DOSTONLARINI O'QITISHDA KOMPYUTER IMKONIYATLARI. *Scientific progress*, 2(7), 1102-1108.
16. Sharipova, M. B., & Salimova, K. R. Q. (2021). "ALPOMISH" DOSTONIDA "KAMPIR O'LDI" MAROSIMI TASVIRI. *Scientific progress*, 2(7), 1109-1113.
17. Sharipova, M. B., & Farmonova, G. S. Q. (2021). NIKOHDAN SO'NG ADO ETILADIGAN URF-ODATLAR TASVIRI ("ALPOMISH" DOSTONI MISOLIDA). *Scientific progress*, 2(7), 1125-1129.
18. Sharipova, M. B. (2021). XALQ DOSTONLARIDA SOVCHILIK MAROSIMI BADIY IFODASI ("ALPOMISH" DOSTONI MISOLIDA). *Scientific progress*, 2(7), 1120-1124.
19. Sharipova, M. B., & Mirzayeva, X. N. (2021). XALQIMIZ MADANIYATINING HAYOTBAXSH SARCHASHMASI. *Scientific progress*, 2(7), 1135-1138.
20. Sharipova, M. (2020). Qahramonlik eposi-milliy madaniyatimizning nodir xazinasasi ("Alpomish" dostoni misolida). *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 1(1).
21. Sharipova, M. (2020). Вестник магистратуры. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 1(1).
22. Sharipova, M. (2020). ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ОБРЯДОВ В ЭПОСЕ «АЛПОМИШ». *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 1(1).
23. Шарипова, М. Б., & Хусаинова, З. Х. ВЕСТНИК НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ. *ВЕСТНИК НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ Учредители: Олимп*, 106-108.